

и идването му във София се убеди че „престъпното безумие“ отъ 16 юни не само не е изчезнало, но съ по-голѣма сила движи държавния механизъмъ къмъ гибелни пѣтища, къмъ нови фатални политически ориентирания. Предъ тая перспектива той нададе безпокоенъ викъ, говори, увещава, моли, протестира, заплашва, употреби всичко за да внесе вразумяване и обединяване въ българскитѣ държавни и обществени кръгове, ала всичко отиде на пусто... И той съ пороческа яснота предвече катастрофата на народа ни, по-страшна отъ оная, която постигна Екзархията въ 1913 година.

Тая безпощадна трагедия окончателно покрусил чаянията на великия първоиерахъ, който, съ молитва къмъ царя на царетѣ — Бога, Той да запази България, на 20 юни 1915 година, като истински ангелъ на народа си, блаженно и благословено затвори земнитѣ си очи, за да гледа съ тия, които виждатъ славата Божия...

Колчемъ преживѣваме последнитѣ му дни все повече и повече изпитваме радостъ, че св. ни църква, както въ миналото, така и сега е давала и дава на българския народъ най-много достоинство и себеотрицание, мъдростъ и любовъ, твърдостъ и предвидливостъ въ лицето на своитѣ скромни, но преданни служители. Голѣмо е желанието ни въ тия трудни времена за нашата родина да се запомни и добре изпълни единъ отъ многото завети на бележития покойникъ Екзархъ Йосифъ: *Бж-дащето на България се крие въ тѣсната връзка между църквата и дър-*

жавата“. Тая връзка той виждаше преди всичко въ издигането на клира до положението на факторъ въ енориитѣ, въ духовното възпитаване и облагородяване на народа чрезъ хармоничното сътрудничане на свещеници и учители въ дѣлото на училищното образование и въ създаването на книжнина, която да сѣе добродѣлитѣ на гражданско достоинство и християнско животоразбиране.

И сега чуваме думитѣ му: *„Обогатете България съ строго възпитани и системно образовани характери, опашете я въ църковно — училищна дѣйностъ отъ типа на онѣя, която създаде дѣйцитѣ на възраждането и освобождението, свържете съ живо дѣло църквата и училището, направете свещеника и учителя нераздѣлни спътници къмъ висинитѣ на народния идеалъ и вие ще видите, че съ тѣхнитѣ общи и координирани сили е даде изкована мечтаната сждба на българския народъ въ политическо величие, въ духовна мощъ и въ морална крепост“*.

Нека върваме, че тоя заветъ на блаженопочившия Екзархъ Йосифъ I, живота и дейността на когото съставляватъ грандиозна верига отъ подвизи на велика епоха, ще бжде чутъ, разбранъ и добре изпълненъ та следъ 50 години, когато България ще празнува своето столѣтие отъ освобождението да отбележимъ въ анализитѣ си достигнати и надмнати усилията, борбитѣ, копненията и идеалитѣ на българската душа, тъй могъществено и красиво въплотени въ личността на Негово Блаженство Екзархъ Йосифъ I.